

עת לדרוש

פרשת צו | י"א בניסן ה'תש"ע | גליון מס' 37

על סמכות חכמים ואחריות אישית

/ הרב יצחק בן דוד

מתפלל אותה או לאו. רבי יהושע חתר לעצב מרחב אישי ואינדיבידואלי בתוך עולם ההלכה, וזאת לצד הפן הכללי והציבורי שלה.

הפעלת הסמכות מצידו של רבן גמליאל במקרה זה התקבלה בהרבה פחות הבנה, ולבסוף הובילה להדחתו. שכן, במקרה זה הוכיח רבן גמליאל שהוא חפץ להעמיד את עולם ההלכה כולו על סמכות אחידה, שחונקת את מרחב החירות והאחריות של היחיד בכל הקשור לעיצוב חייו הרוחניים והמוסריים.

המסקנה העולה משני הסיפורים הללו היא חשובה ורלוונטית גם למציאות ימינו: ישנם נושאים הלכתיים שבהם הפן הציבורי והחברתי

הוא בולט ומרכזי ובהם החתירה לאחדות הנוהג, גוברת על הרצון לאפשר מרחב של דעות. במקרים אלו ראוי שהאדם היחיד יביע את עמדתו ואף ילחם עליה, אך בסופו של יום עליו לקבל את ההכרעה הציבורית המחייבת.

אך חשובה לא פחות מכך הקביעה ההפוכה: בנושאים בעלי אופי פרטי ואישי יותר,

ישנה אפשרות ואף חשיבות לשמירה על מרחב הכרעה ושיקול דעת גדול ומשמעותי יותר של האדם הפרטי. מרחב הכרעה זה הוא שמאפשר לפרט לעצב את עולמו הרוחני באופן מעורב ואקטיבי, ללמוד מטעויות, ולהביא לידי ביטוי את ייחודיותו האישית ואת דגשיו הערכיים.

במציאות ימינו ישנם שני מרכיבים חברתיים שמעצימים את מקומה וחשיבותה של המעורבות האישית של האדם בעיצוב חייו הרוחניים: א. לא קיימת סמכות הלכתית ריכוזית כלשהי שמתפקדה לעצב באופן פעיל את נורמת הקיום היהודי; ב. אף הסמכויות ההלכתיות החלקיות שקיימות לא נהנות מאמון ומגיבוי של רוב הציבור, שלא רואה עצמו שותף לשמירת ההלכה וקיום המצוות, ועל כן סמכותם ההלכתית היא חלקית בלבד.

למשתנים חברתיים אלו, ישנו כמובן גם צד שלילי שלדעתי יש לחתור לשינוי. אך יש להם גם צד חיובי לא מבוטל: הם מרופפים מאוד את עוצמתה וסמכותה של סמכות מוסדית ברורה ומוסכמת בהלכה, והם מעבירים חלק גדול מן האחריות על עיצוב החיים הרוחניים לידיהם של הפרט, המשפחה והקהילה.

רבי יהושע ודאי היה יודע להעריך כראוי יתרונות אלו...

האם בכוחה של מערכת החיים ההלכתית להעצים את עירנותו ומעורבותו של האדם בעיצוב חייו הרוחניים והמוסריים?

או שמא חלק בלתי נפרד מן האתוס ההלכתי נעוץ דווקא בנונתו של האדם להשיל מעליו את האחריות והמעורבות בעיצוב הכרעות בעלות אופי דתי ורוחני, ולהעביר אותן לידי גורמים סמכותיים יותר שהם חיצוניים לו?

זוהי השאלה הגדולה שמציב הרעיון של חיים הלכתיים. נראה שאנו יכולים ללמוד רבות על דילמה זו מהצלבתם של שני סיפורים תלמודיים שמציפים את שאלת הסמכות ההלכתית הריכוזית אל מול האוטונומיה של האדם הפרטי.

המשנה המפורסמת במסכת ראש השנה (ב', ט) מתארת מחלוקת שנפלה בין רבי יהושע לרבן גמליאל ביחס ליום שבו יש לקדש את החודש. רבן גמליאל הנשיא, שהחזיק בידייו את הסמכות ההלכתית הרשמית, דרש מרבי יהושע לחלל את יום הכיפורים שחל להיות על פי

חשבוננו, וזאת כדי להטיל עליו את מרותו ההלכתית. רבי יהושע ציית לדרישתו של רבן גמליאל, והסיפור מסתיים בהבעתה של הערכה הדדית בין שני החכמים.

ישנו סיפור אחר, שהוא קצת פחות מוכר, על מחלוקת נוספת שהתלקחה בין שני החכמים הללו: האם תפילת ערבית היא רשות או חובה? המחלוקת הזאת הסתיימה בצורה קצת אופטימית: רבי יהושע לא הסכים לקבל את מרותו של רבן גמליאל באופן שלם, ובגין כך הוא הועמד על מקומו באופן פומבי על ידי רבן גמליאל. חכמי בית המדרש לא ראו בעין יפה את הקפדתו היתירה של רבן גמליאל, ויזמו מהלך חתרני להדיחו, מפאת דרך הנהגתו התקיפה והסמכותית (ראה בבלי ברכות כז, ע"ב).

מה עומד ביסוד ההבדל שבין שני הסיפורים? ייתכן שההבדל נעוץ באופיו של התחום שלגביו התגלעה המחלוקת: קביעת מבנה הלוח וזמני המועדים היא פעילות ציבורית-לאומית מובהקת שהאחידות הכללית חשובה בה הרבה יותר מאשר נתינת מקום לאמת האישית של כל אחד מהצדדים החולקים. לכן הפעלת מרותו של רבן גמליאל הייתה מוצדקת במקרה זה, והיא התקבלה בהבנה על ידי רבי יהושע ועל ידי כלל החכמים.

לעומת זאת, ההכרעה לגבי תפילת ערבית היא בעלת אופי פרטי ואישי יותר. לדעתו של רבי יהושע, הרעיון של תפילת הציבור יכול להתממש במסגרת תפילות שחרית ומנחה, ויש מקום לאפשר מרחב הלכתי של תפילה אישית יותר, שכל אחד יוכל להחליט האם הוא

העלון "עת לדרוש" מופק על ידי צעירי נאמני תורה ועבודה

צעירי נאמני תורה ועבודה היא תנועה של צעירים ציונים דתיים השואפים לגשר בין החיים הדתיים לחיים המודרניים ולהתמודד עם הקונפליקטים העולים מכך. אנו מאמינים שנוכל לעצב את תפישתנו תוך הקשבה ודין עם בעלי דעות שונות.

ברצוננו להעלות בקרב הציבור הציוני דתי בפרט, ובציבור בכלל דיון בנושאים כגון: דת ומדינה, מעמד האישה, צדק חברתי ודומיהם - נושאים בוערים הצריכים לעמוד בראש סדר יומו של כל אדם השואף לחיות חיים דתיים בעולם המודרני.

אנו מקווים ליצור חיים דתיים משמעותיים וערכיים באמצעות דיון פתוח ופומבי על המתרחש בחברה בכלל ובציבור הדתי בפרט. אנו נשמיע את הקול הדתי המתחדש, קול המעורה בתרבות הישראלית העכשווית כמו גם בעולם הדתי לכל ענפיו ורבידיו.

נשמח לקבל תגובות והערות אנא כתבו לנו והגיבו:
email: etlidrosh@gmail.com

מערכת: רני חזון וייס, אסף שניאור, יותם ברום ומני אריאב.

העלון יוצא בסיוע קרן: poppers-prins stichting
לתרומות ולפרסום, ניתן לפנות למשרדנו: 03-6072739

הפקה והפצה: פרום פרום והפצה בע"מ.
טל. 03-9239111. op9 03-9239393

נער שב מלמונדי ונאהובתו הזקנה פורשת לרגליו שטיח של שנאה מהבהבת המלים מחזירות לו אהבה שקטה כפוף הוא מלקט אותן ומשתמש בכל הנשק נגד הבניה במדרגות לוליניות הוא מתעצם ונחבט הבקר חוזר אליו כהד מן העבר אלקים עולה מאחוריים ופוגע בתפלותיו. הבדידות היא, אלקים אחז בדי ונלך אל הים נציל מזון שלוש סעודות ולאךך נורות החוף נשורר בפראות

החרך הותיר אותנו צמאים מתמיד לאקט אחרון של אהבה

יום ניסיוניץ

הכותב הוא משורר ועורך, ספרו "השולחן הנמוך של הישועה" יצא בהוצאת "אבן חושן" בתשס"ה, מנחה את "מזמור" כיתת השירה של כתב העת משיב הרוח שהוא גם מיסדו ועורכו. זהו שיירי הראשון שפורסם.

כי הגיעה העת לדרוש, שהיהדות תישאר של כולנו

הלכה שהם רגישים ושוקלים את הדברים במורכבות שלהם, אבל לא כולם.

אם כך, למה בעצם להישאר בעולם היהודי האורתודוקסי, שיש בו כל כך הרבה תסכול לנשים כמוך וכמונו?
כי אני מאמינה בכל לבי ונשמתי במערכת ההלכה האורתודוקסית; גם בתכנים וגם בדרכים שבהן נוצרה ונוצרת ההלכה. מבחינה הזאת, המאבק שלי הוא תוכחת אוהב לשם חיזוק הקיום ההלכתי ולא לשם ההחלשה שלו. בתוך העולם הזה אני חיה ומתוכו אני נאבקת לשינוי.

הראיון המלא פורסם בגיליון דעות מס' 45

מכתב אישי מאת הרב אביה הכהן

כל תאונה בין-אישית צריך לקרוא לקרירות בין בני אדם! תורה שאין בה חום היא תורה חסרת משמעות, ותורה שאין בה אהבה גדולה בין הרב לתלמידיו היא תורה עקרה. לימוד התורה איננו פעולה אינטלקטואלית גרידא. קשרי רב ותלמיד הם קשרים של נפש בנפש, והערצה היא חלק מאותה מסכת קשרים ברוכה. ההיסטוריה מלאה בסיפורי פגישה והערצה בין רב ותלמידו; כך פגישת אליהו ואלישע, כך פגישת האר"י ותלמידו, הבעש"ט ותלמידו והרב קוק ותלמידו. יחסי רב ותלמיד הם לעולם יחסים מורכבים; פעם אחר פעם אנו רואים שחסידים עברו גבולות מהערצה לסגידה, ולעיתים סגידה זו הביאה את תלמידים ואת החסידים למקום של ביטול והכנעה. אמנם, אסור שהתלמיד יאבד את אישיותו אל מול האש הגדולה של הרב וברור שישיש פגמים באישיותו של כל רב ואסור שייעלמו מן התלמיד, אך אלו התמודדויות שהם חלק מן החיים. כרב וכמורה אני יכול לספר שלימוד משותף מביא לקשרי נשמות, והוא מביא למקומות רוחניים גבוהים ואמיתיים, וחלילה אם התגובה לפרשת הרב מוטי תהיה מגמה של קרירות ושל ריחוק.

עם הקשיים צריך להתמודד, אך תורה ללא אהבה היא בעיני תורה שאין טעם לקיומה, ותורה ללא רב, היא תורה ללא בית אב.

שנזכה ללימוד תורה של אהבה בטהרה, ושתורה זו תביא אותנו למקומות טובים, בריאים וחזקים.

הרב אביה הכהן מלמד בישיבת תקוע וכן במדרשות ברחבי הארץ

שיש לנו. אין הנהגה פנים-דתית, אין הנהגה שלאורה נלך כדי להיות מנהיג רוחני צריך ידע עמוק ורחב בהלכה והבנה עמוקה של דרכי פסיקת הלכה, שמאפשרת לחדש וליצור. לצערי, אין מספיק רבנים כאלה עם כתפיים רחבות ועם מחויבות עמוקה למצוות, והבנה של תורה שבעל פה לצד הבנת המציאות. כדי להיות מנהיג צריך גם הבנה בסוציולוגיה, בפסיכולוגיה, בכלכלה; לא בשביל להיות מטפל אלא בשביל להיות "מכוון תנועה". לפעמים אנשים מתקשרים לשאול אותי שאלה הלכתית, כאשר ברור לגמרי שמה שמטריד אותם הוא בתחום אחר לגמרי, וכשאני שואלת "למה אתה שואל?" מתגלה סיפור קשה כואב. אמנם יש אנשי

קשה מאוד לכתוב על פרשת הרב אלון. הרב מוטי הוא חבר ילדות, אבל מזמן גיליתי שהוא לא רק חבר שלי, אלא חבר של אלפים, כשלכולם הוא נתן פינה של חום אדירה. ברור ומובן שכל התייחסות לפרשה היא קשה וכואבת, וכיוון שאיני יודע דבר, איני מבקש לערער על חברי פורום 'תקנה', אלא לכתוב על אשר התבקשתי - יחסי תלמידים ורב. בכל הדיון הציבורי שסער סביב הפרשה חשתי שרבים לא הבינו את התופעה. הרב מוטי אלון, עם כל החום והאהבה שבו, עזר לרבים. פגשתי בחור שהיה מכור לסמים שפגישה עם הרב מוטי שינתה את חייו. פעם אחרת לקחתי בחור אתיופי טרמפ. הוא סיפר שהוא לומד בישיבת הסדר וראש הישיבה שלו מרביץ תורה וידע, אך הוא חסר חום ואהבה, והוא מתגעגע לרב מוטי. הוא סיפר לי שכששאתו הייתה בהריון והיו קשיים, הרב מוטי ביקש ממנו שכשתהיה לידה הוא יודיע לו מיד. הלידה עברה בשלום ותוך מספר דקות הרב מוטי היה עם זר פרחים בחדר לידה. איש לא ידע על הביקור, לא תקשורת ולא חברים, ולא הייתה זו אלא אהבה לשם שמיים.

אם מה שמיוחס לרב מוטי נכון, הרי ברור שהוא לא יוכל להמשיך לכהן בתפקידו. אבל, כל אותם אנשים רבים שהוא עשה עמם טובות עדיין חייבים לו הכרת הטוב, ועליהם להשיב לו אהבה תחת אהבתו ועזרתו. השאלה הנשאלת עתה היא בנוגע להשלכות של הסיפור. האם הסיפור יביא למגמה של קרירות ביחסי רב ותלמידו, והאם הערצת הרב היא פסולה ויש להלחם בה? סיפורו של הרב מוטי הגיע לכדי 'תאונת דרכים' אדירה, האם בעקבות

הנהגה נשית/ ראיון עם מלכה פיוטרקובסקי ראינו: חגית ברטוב ורבקה רוזנר

לב לך בדיונים עם רבנים, כשאני רואה את הדברים אחרת מהם - כולנו תחת המטרייה של פסיקת ההלכה האורתודוקסית, אבל בכל זאת לי יש זווית ראייה שונה. הבעיה היא שאנחנו עוד לא שם, אין עדיין מספיק נשים שמוכנות למסור את נפשן על למידה.

אבל ממה שאת מתארת כאן עולה שאת בעצמך כבר ממש פוסקת לאנשים.
נכון. אני מודה שכששואלים אותי שאלות הלכתיות בתחומים שאני מצויה בהם היטב - גם בתכנים של ההלכה וגם בדרכי הפסיקה - אני בפירוש כן פוסקת. אני בודקת את עצמי הרבה פעמים, ובכל שאלה חדשה שמובאת לפניי אני מתייעצת עם רבנים ומוודאת שהבנתי את המקורות נכון ואת האופן שבו צריך לעבוד איתם.

לא למדתי פורמאלית לפסוק בשום מקום; כל נושא שהיה חשוב לי - למדתי אותו היטב לעומק. בניגוד לרבנים שטוענים שיש צורך להכיר את כל עולם ההלכה לפני שפוסקים, אני חושבת שאפשר להתמחות בנושא הלכתי מסוים; כך זה קורה בפועל בעולם ההלכתי. כבר קרה לי שרב אמר לי שבנושא מסוים הוא לא מומחה, והפנה אותי לרב אחר שמומחה בנושא.

אז אני פוסקת בתחומים מסוימים, בנושאים שבוערים בנפשי, שבהם אני גם מנסה (בינתיים בלי הצלחה) להוביל שינוי דרמטי בפסיקה. כמו למשל בנושא של תכנון המשפחה, אבל זה כבר נושא לראיון אחר.

בסופו של דבר, מדוע אין היום יותר נשים שפוסקות?
משום שזה דורש מחויבות גדולה, כמו שאמרתי. כדי להיות באמת בנות שיש בעולם ההלכתי חשוב לדעת את ההלכה לעומקה; כאשר אישה עונה בוויכוח לרב או למישהו אחר בשפה הלכתית ומוכיחה את ידיעותיה בעולם הזה, הרי שמוכנים להקשיב לה. אבל אם היא לא בקיאה, זה רק מוסיף התנגדות ללימוד הלכה לנשים. בשביל זה יש צורך בלימוד ארוך שנים ומעמיק, זה לא קל.

הבעיה היא שהלימוד היום נמצא בידי הגברים והם לא רוצים ללמד תלמידות חכמים. כדי לגדל פוסקות אני צריכה ככה מורים מסורים שממש ירצו למסור את נפשם, ונשים עשירות שיתמכו במהלך, אבל יתנו גם אוטונומיה מלאה לתוכנית. צריך הבנה שזהו מהלך ארוך שבסופו יהיו לנו מנהיגות אמיתיות, לא נשים שמצטטות שולחן ערוך, אלא מנהיגות הלכתיות רחניות אמיתיות.

מה לגבי הממדים המנהיגותיים והרוחניים בתפקידו של הרב - מה מקומן של נשים בהיבטים האלו?
אני חושבת שגם במונחים האלה נשים תופסות מנהיגות; בעיקר כי הציבור דוחף, בגלל בעיית ההנהגה החמורה

הדבר הראשון הכולט לעין במפגש עם מלכה הוא הלב שלה, העולה על גדותיו, מקיף ועוטף; כשאנחנו נפגשות היא פותחת בסדרת חיבוקים ונשיקות, ומרעיפה דברי חיבה ואהבה. אבל מבט נוסף מגלה מיד את חריפות שכלה, את יכולתה לקרוא את המציאות באופן ביקורתי ונועז, בלי חשש ומורא. זאת לא הסתירה היחידה בדמותה של מלכה - אשת הלכה המדקדקת בקלה כבחמורה, ומנגד, האישה החתרנית ביותר שאנחנו מכירות בעולמה של ההלכה; אישה האחרנית לרבות מהיזומות לקידום מעמדן של נשים בעולם האורתודוקסי, המכריזה שאינה פמיניסטית כלל; מנהיגת ציבור ששואבת את מחשבותיה מבייתה הפרטי ומילדיה.

מלכה פיוטרקובסקי עוסקת כבר יותר עשרים שנה בחינוך ובהוראה - תחילה בבית הספר לבנות "פלך" בירושלים, ולאחר מכן כ"מית וכראש בית המדרש במדרשת לינדבאום ("ברוריה"), שם לימדה תלמוד, מדרש והלכה. בשנים האחרונות מלכה הקימה ועמדה בראשה של תוכנית הלכה לנשים שעסקו בנושאים הלכתיים שונים ובדרכי פסיקת הלכה.

ביקשנו לשוחח עם מלכה על מנהיגותה הלא-קונבנציונאלית כאישה תלמידת חכמים.

רצינו גם לשמוע על מקומן כאישה בקהילה שלך.
אנשים פונים אליי בשאלות הלכתיות, ולפעמים קורה שרב היישוב ואני מתלבטים יחד מה לעשות במצבים אנושיים קשים; כיצד לתת מענה הלכתי למצבים כאלה. אני גם מעבירה שיעורים הלכתיים, מחשבתיים ואמוניים, שלשמתחיי באים אליהם אנשים מכל מגוון האוכלוסיות בישוב תקוע, בו אני מתגוררת.

במונחים רבים אני מזוהה עם התורה ועם ההוראה, אבל אין לי מעמד רשמי של רב. אולי דווקא בגלל זה פונים אליי יותר אנשים שאינם דתיים, כי זה פחות מאיים. אבל אני מניחה שאני גם עושה את הדברים קצת אחרת בגלל האופי והאישיות שלי; כשיש צורך במישהו רך ועדין שירדך בתחום יהודי, אז מבקשים ממני.

היית רוצה שיהיה תפקיד מנהיגות רשמי לנשים בעולם הדתי, למשל רב קהילה שהיא אישה?
בוודאי. חד-משמעית. נשים חייבות להיות חלק מהעולם ההלכתי; יש להן כבר את הכלים ואת האפשרות. הקב"ה זימן שאלפיים שנה גברים יהיו אלו שיפסקו, ועכשיו, לא במקרה, הוא נתן את האפשרות שנשים יפכו לשותפות בשיח ההלכתי; בטח שבנושאים שבהן הן מבינות יותר מגברים, כמו לידה, גידול ילדים וחינוך, אבל גם בכל שאר השדה ההלכתי, כמו בדיני ממונות ובהלכות שבת. לנשים יש הסתכלות אחרת על דברים, "חשיבה נשית", וחשוב שהעולם ההלכתי יתעשר ממנה. אני שמה

מבצע:
מחיר מני 150 (חמישה גיליונות) ש"ח
מחיר לצעירים: 60 ש"ח

ציונות דתית אחת?

ההתפצלות הפנימית בציבור הדתי-לאומי

- מותך הגיליון החדש:
- הפיצול בציונות הדתית - עבר, הווה, עתיד - יאיר שלג
- האם עוד בני-עקיבא קיימת - אבי שגיא
- על יחסי הכוח וההשקפה בציונות הדתית - מושה נאיר, יובל זיסקינד, שאול עבויר
- גבולות הגזירה של הציונות הדתית - לאה שקדיאק, צור ארדיך

להזמנת גיליון היכרות חינם בטל': 03-6072739 או בוויד: deot.ta@gmail.com
אתר האינטרנט של דעות: http://toravoda.org.il/he/deot

זמ אנרש ארנרל אנרש ארל
מדרשת עין הנצי"ב
מדרשה בגגת של קיבוץ הדתי

מכירת חיוסברג אנשים 83 יורל
המאנוינול ארל אימור זמ אנרש אמחיק ומלון,
אר 8 הכנה ארנינה פסיכומטרית/אז אסוקים נוסמים.

זמ אנרש יפאל זאנרש הוולר (ארלון - ארל),
זמנך אלושה יומי מלמי 8282 (שני-רררר),
הכלא כולל מלרמי ומריה זמרשה.

אררמי נוסמים אהרשה: 04-6062815 :050-5785933
הכלא מלרמי אר 82 רמימלר?